कोकणचं बाणेदार वृत्तपत्र

कोकणनामा

KOKANNAMA WEEKLY साप्ताहिक

RNI Regi. No. MAHMAR/2012/48580
Postal Regi. No. RGD/043/2025-2027

Email : kokannama12@gmail.com

संपादक : उमाजी म. केळुसकर
मोबा. ९०११३६०१६८

कोकणनामा डिजिटल
बातम्या | विश्लेषण | समाजमन

वर्ष : १५, अंक : ३०, पृष्ठे : ४, किंमत : ३ रु., अलिबाग, गुरुवार, दिनांक १७ ते २३ सप्टेंबर २०२६

गणेशोत्सवाचे मूळ स्वरूप जपा
पान २

श्रद्धा, संस्कृती आणि जीवनदर्शनाचा सुरेख संगम
पान ३

सा. कोकणनामाच्या वेबसाईटचा पुनरारंभ
पान ४

मुख्य संपादक
उमाजी म. केळुसकर

निवासी संपादक
शरद कोरडे

जाहिरात प्रमुख
विश्वनाथ ग. पाटील

व्यवस्थापिका
सौ. योगिता केळुसकर

ए-१०१, पहिला मजला, गंगाधर को-ऑप. हाऊसिंग सोसायटी, चेंढरे-अलिबाग, ता. अलिबाग, जि. रायगड ४०२ २०१
Email : kokannama12@gmail.com

संपादकीय

सामाजिक एकतेचा अमूल्य वारसा

उत्सवाचे स्वरूप काळाच्या ओघात बदलते, पण त्याचे अधिष्ठान बदलत नाही. महाराष्ट्राच्या सामाजिक, सांस्कृतिक आणि मानसिक जीवनात गणेशोत्सवाचे स्थान अढळ आहे. लोकमान्य टिळकांनी सार्वजनिक गणेशोत्सवाची पायाभरणी केली, तेव्हा त्यामागे एक स्पष्ट राजकीय आणि सामाजिक उद्देश होता. ब्रिटिश सत्तेविरुद्ध लढा देण्यासाठी विखुरलेल्या समाजाला एका छताखाली आणणे आणि राष्ट्रीय भावना प्रज्वलित करणे हे त्यामागचे मुख्य सूत्र होते. आज तो काळ बदलला आहे, पण गणेशोत्सवाची गरज आणि त्याचे महत्त्व आजही तितकेच कायम आहे, फक्त त्याचे स्वरूप आणि संदर्भ बदलले आहेत. आजचा समाज तंत्रज्ञानाच्या जाळ्यात आणि धावपळीच्या जीवनशैलीत कमालीचा एकाकी पडत चालला आहे. अशा वेळी दहा दिवसांचा हा उत्सव माणसांना एकत्र आणण्याचे काम करतो. गल्लीबोळांतील मंडळे, सोसायट्या आणि घराघरांमध्ये बाप्पाचे आगमन होते, तेव्हा केवळ एका मूर्तीची स्थापना होत नाही, तर संवादाचे आणि सहकार्याचे एक नवे पर्व सुरू होते. आरतीच्या स्वरांमध्ये, प्रसाद वाटण्यात आणि सांस्कृतिक कार्यक्रमांच्या आयोजनात सर्व भेद विसरून लोक एकत्र येतात. ही सामाजिक वीण घट्ट करण्याचे काम गणेशोत्सव आजही करत आहे. पण या आनंदाच्या आणि भक्तीच्या ओघात एका नव्या विचाराची पेरणी करणे गरजेचे झाले आहे. बाप्पा म्हणजे बुद्धीची आणि विवेकाची देवता. त्यामुळे आजच्या काळात गणेशोत्सव साजरा करताना आपल्या विवेकाला जागृत ठेवणे हीच खरी त्याची भक्ती ठरेल. उत्सवाचे मूळ तत्त्व देणे हे आहे. सार्वजनिक मंडळांनी आता केवळ देखावे आणि रोषणाईवर अफाट खर्च करण्यापेक्षा तो निधी आरोग्य, शिक्षण, आणि गरजूंना मदत करण्यासाठी वापरला पाहिजे. मंडळाचे कार्यकर्ते हे केवळ दहा दिवसांचे सेवक नसून ते वर्षभर समाजाची सेवा करणारे समाजसेवक बनू शकतात. आपत्तीच्या वेळी किंवा स्थानिक समस्या सोडवण्यासाठी ही गणेश मंडळे एक मजबूत नेटवर्क म्हणून काम करू शकतात.गणपती बाप्पाच्या स्वागताची उत्सुकता जितकी अथांग असते, तितकीच त्याच्या निरोपाची वेळ भावूक करणारी असते. पुढच्या वर्षी लवकर या असा आग्रही टाहो फोडताना आपण बाप्पाकडे काय मागावे? तर, समाजातील कटुता संपून सद्भावना नांदावी, प्रत्येकाला उत्तम बुद्धी आणि आरोग्य मिळावे आणि आपला निसर्ग समृद्ध राहावा. या गणेशोत्सवात आपण केवळ बाप्पाची मूर्ती घरात किंवा मंडळात न आणता, त्याच्या बुद्धिमत्ता, पर्यावरणस्नेह आणि सामाजिक एकतेच्या विचारांची आपल्या मनात स्थापना करूया. हाच या उत्सवाचा खरा आणि वेगळा संदेश ठरेल.

वास्तव

उमाजी म. केळुसकर

गणेशोत्सवाचे मूळ स्वरुप जपा

भाद्रपद शुद्ध चतुर्थीच्या पावन मुहूर्तावर घरोघरी आणि सार्वजनिक मंडपांत श्री गणेशाचे आगमन झाले आहे. गणपती बाप्पा मोरयाच्या जयघोषाने, टाळ-मृदुंगाच्या गजर आणि धूप-दीप, आरतीच्या दरवळाने आसमंत उजळून निघाला आहे. महाराष्ट्रात गणेशोत्सव हा केवळ एक सण नसून तो लोकजीवनाचा आत्मा आहे. छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या काळापासून धार्मिक परंपरेचा भाग असलेला हा उत्सव लोकमान्य टिळकांनी सार्वजनिक स्वरूपात आणला. त्यामागचा हेतू अत्यंत उदात्त होता. पारतंत्र्याच्या काळात बहुजन समाजाला एकत्र आणणे, राष्ट्रनिर्मितीचे विचार रुजवणे, कला-संस्कृतीचे जतन करणे आणि अन्यायाविरुद्ध लढण्याची ताकद निर्माण करणे, हा सार्वजनिक गणेशोत्सवाचा मुख्य गाभा होता. दुर्दैवाने, काळाच्या ओघात लोकमान्यांच्या या स्वप्नातील उत्सवाचे रूप पार बदलून गेले आहे. आजचा गणेशोत्सव आणि मूळ संकल्पना यांचा दूरवरही संबंध उरलेला नाही, अशी स्थिती निर्माण झाली आहे.

महाराष्ट्राच्या सामाजिक, सांस्कृतिक आणि धार्मिक जीवनात गणेशोत्सवाला अत्यंत अनन्यसाधारण महत्त्व आहे. भाद्रपद शुद्ध चतुर्थीला श्रीगणेशाची घरोघरी आणि सार्वजनिक मंडळांमध्ये होणारी प्रतिष्ठापना ही केवळ एका सणाची सुरुवात नसते, तर तो संपूर्ण समाजाचा एक महाउत्सव असतो. घरगुती गणेशोत्सवातील भक्तिभाव, आपुलकी आणि कौटुंबिक जिव्हाळा जसा मनाला स्पर्शून जातो, तसाच सार्वजनिक गणेशोत्सवातील उत्साह, एकता आणि कलागुणांना मिळणारे व्यासपीठ संपूर्ण वातावरण चैतन्यमय करून टाकते. श्रीगणेश हा केवळ विघ्नहर्ता नाही, तर तो ६४ कला आणि १४ विद्यांचा अधिपती, म्हणजेच 'बुद्धिदाता' आहे. अशा या ज्ञान आणि बुद्धीच्या देवतेचा उत्सव साजरा करताना त्यातील धार्मिक पावित्र्य, सांस्कृतिक वारसा आणि सामाजिक भान टिकवून ठेवणे हे प्रत्येक नागरिकाचे आद्य कर्तव्य आहे.

गणेशोत्सवाचा इतिहास पाहिला, तर लोकमान्य टिळकांनी सार्वजनिक गणेशोत्सवाची सुरुवात एका विशिष्ट ध्येयाने केली होती. परकीय इंग्रजी राजवटीविरुद्ध जनतेला संघटित करणे, लोकांमध्ये राष्ट्रीयत्वाची भावना रुजवणे आणि समाजातील सर्व घटकांना एकत्र आणणे हा त्यामागील मुख्य उद्देश होता. स्वातंत्र्योत्तर काळातही सार्वजनिक गणेशोत्सवाने अनेक समाजोपयोगी कार्ये केली आहेत. आजही गणेशोत्सवाची ही सकारात्मक आणि उज्ज्वल बाजू आपण नाकारू शकत नाही. अनेक गणेशोत्सव मंडळे या दहा दिवसांत रक्तादान शिबिरे, मोफत आरोग्य तपासणी, गरजू विद्यार्थ्यांना शैक्षणिक साहित्याचे वाटप, पर्यावरण संवर्धनाचे उपक्रम आणि सामाजिक प्रबोधनावरील देखावे सादर करतात. महाराष्ट्राची पारंपरिक लोककला, जसे की झांजपथक, ढोल-ताशा पथके, लेझिम आणि भजन-कीर्तन यांसारख्या कलांना गणेशोत्सवामुळेच मोठे पुनरुज्जीवन मिळाले आहे. तरुण पिढी या पथकांच्या माध्यमातून शिस्त, श्रमदान आणि संस्कृतीशी जोडली जाते, ही अत्यंत कौतुकास्पद आणि सकारात्मक बाब आहे.

परंतु, दुसऱ्या बाजूला गेल्या काही दशकांत या उत्सवाचे स्वरूप ज्या वेगाने बदलत गेले आहे, ते अत्यंत चिंताजनक आहे. भक्ती, श्रद्धा आणि सामाजिक प्रबोधनाची जागा आता प्रचंड

भपका, व्यावसायिकता आणि शक्तिप्रदर्शनाने घेतली आहे. विशेषतः विसर्जन मिरवणुकांमध्ये पसरलेली विकृती ही बुद्धीच्या देवतेचा आणि महाराष्ट्राच्या संस्कृतीचा अवमान करणारी ठरत आहे. उत्सवातील भक्ती आणि पावित्र्य बाजूला राहून तिथे डीजेचा कर्णकर्कश आवाज, डोळ्यांना त्रासदायक ठरणारे घातक लेझर किरणे आणि अश्लील किंवा उत्तान गाण्यांवर होणारा नाच यांचा शिरकाव झाला आहे. ज्या देवतेला आपण ज्ञानाची आणि संयमाची मूर्ती मानतो, त्या देवतेच्या उत्सवात असा गोंधळ आणि अश्लीलता कशी काय खपवून घेतली जाऊ शकते? बुद्धिदात्या गणेशाला हे चित्र नक्कीच क्लेशदायक वाटत असणार, यात शंका नाही.

डीजेच्या प्रचंड आवाजामुळे होणारे ध्वनीप्रदूषण केवळ कानांना त्रास देत नाही, तर ते लहान मुले, वृद्ध, आजारी व्यक्ती आणि प्राण्यांच्या आरोग्यासाठी अत्यंत धोकादायक ठरत आहे. अनेक ठिकाणी विसर्जन मिरवणुकीतील अतिआवाजामुळे हृदयविकाराचा झटका येऊन नागरिकांचा मृत्यू झाल्याच्या दुर्घटना घडल्या आहेत. लेझरच्या तीव्र किरणांमुळे अनेक तरुण आणि लहान मुलांच्या डोळ्यांना कायमची हानी पोहोचल्याच्या बातम्या दरवर्षी समोर येतात. आनंदाच्या नावाखाली दुसऱ्यांच्या जीवाला आणि आरोग्याला धोक्यात आणणे, हा कोणता उत्सव आणि कोणता धर्म? विसर्जन मिरवणुकांमध्ये ज्या प्रकारे चित्रपटसृष्टीतील अश्लील गाणी, मद्यधुंद अवस्थेतील धिंगाणा आणि अभिरुचीहीन वर्तन पाहायला मिळते, ते पाहून गणेशोत्सवाचा मूळ उद्देशच हरवला आहे की काय, असा प्रश्न पडतो.

या नकारात्मक आणि विकृत बाबींवर वेळीच अंकुश ठेवला नाही, तर गणेशोत्सवाचे मूळ स्वरूप आणि गांभीर्य पूर्णपणे नष्ट होईल. उत्सव साजरा करण्यावर कोणाचाही आक्षेप नाही; उलटपक्षी उत्साह आणि आनंद असायलाच हवा. मात्र, त्या उत्साहाला जेव्हा विवेकाची जोड नसते, तेव्हा तो आनंद न राहता उपद्रव बनतो. गणेशोत्सवातील पावित्र्य आणि सामाजिक भान पुन्हा प्रस्थापित करण्यासाठी समाज, गणेशोत्सव मंडळे आणि प्रशासन या तिघांनाही एकत्र येऊन गांभीर्याने विचार करण्याची गरज आहे.

प्रशासनाने ध्वनीप्रदूषण आणि लेझरच्या वापरावर कडक कायदेशीर कारवाई करणे आवश्यक आहे. केवळ कागदावर नियम न ठेवता, प्रत्यक्ष मिरवणुकीत नियमांचे उल्लंघन करणाऱ्यांवर कठोर कारवाई झाली पाहिजे. परंतु, केवळ कायद्याने किंवा पोलिसांच्या धाकाने हा बदल घडणे शक्य नाही. यासाठी गणेशोत्सव मंडळांच्या कार्यकर्त्यांनी स्वयंशिस्त पाळणे सर्वाधिक महत्त्वाचे आहे. मंडळांनी एकत्र येऊन डीजे आणि लेझरला पूर्णपणे फाटा देण्याचा संकल्प केला पाहिजे. आपल्या पारंपरिक ढोल-ताशा, झांज आणि पारंपरिक वाद्यांचा गजर मिरवणुकीची शोभा वाढवण्यासाठी पुरेसा आहे.

त्याचप्रमाणे, विसर्जन मिरवणुकांमध्ये गायली जाणारी गाणी, वाजवली जाणारी संगीत रचना आणि केला जाणारा नाच हा सभ्य आणि उत्सवाच्या धार्मिकतेला साजेसा असावा. भक्तीगीते, पोवाडे, लोकगीते आणि देशभक्तीपर गाण्यांच्या माध्यमातूनही मिरवणुकीत अभूतपूर्व उत्साह निर्माण करता येतो. मंडळांनी देखाव्यांच्या माध्यमातून चालू सामाजिक विषयांवर, जसे की पर्यावरण रक्षण, व्यसनमुक्ती, महिला सुरक्षा आणि शिक्षण, यांवर प्रबोधन करण्यावर भर दिला पाहिजे.

घरगुती गणेशोत्सवात ज्याप्रमाणे एक शांतता, पावित्र्य आणि कौटुंबिक जिव्हाळा असतो, तसाच आदर आणि संयम सार्वजनिक उत्सवातही दिसला पाहिजे. समाज म्हणून आपण कुठल्या दिशेने जात आहोत, याचा पुनर्विचार करण्याची हीच ती वेळ आहे. उत्सव हा समाजाला जोडणारा, आनंद देणारा आणि विचारांची प्रगती करणारा असावा; समाजात त्रास, प्रदूषण आणि अश्लीलता पसरवणारा नसावा. या गणेशोत्सवाच्या निमित्ताने आपण सर्वांनी मिळून बुद्धीच्या देवतेला अभिप्रेत असणारा, पावित्र्य जपणारा, पर्यावरणाचा रक्षण करणारा आणि सामाजिक भान ठेवणारा उत्सव साजरा करण्याचा निर्धार करूया. हेच श्रीगणेशाच्या चरणी खरे आणि खऱ्या अर्थाने समर्पक वंदन ठरेल.

विशेष

उदयराज साऊळ

मंगलमयी श्रीगणेश

गणेशोत्सव हा केवळ एक धार्मिक उत्सव नसून तो भारतीय संस्कृती, अध्यात्म आणि सामाजिक एकतेचा एक भव्य महोत्सव आहे. श्रीगणेश ही भारतीय संस्कृतीतील अत्यंत लोकप्रिय, लोभस आणि सर्वसमावेशक देवता मानली जाते. कोणत्याही कार्यारंभी ज्याचे स्मरण केले जाते, तो प्रथमपूज्य म्हणजे भगवान श्रीगणेश. बुद्धी, बुद्धिमत्ता, कला, विद्या आणि सर्व विघ्नांचे निवारण करणारा देव म्हणून गणेशजींची महती घरोघरी आणि मनोधारी गायली जाते. गणेशाचे हे रूप, त्याचे गुणधर्म आणि मानवी जीवनातील त्याचे स्थान याचा विचार करता, गणेश वर्णन करणे म्हणजे एका अथांग चैतन्याला शब्दात बद्ध करण्याचा प्रयत्न करण्यासारखे आहे. तसेच गणेशभक्ती ही माणसाला दैनंदिन जीवनातील चिंतांपासून मुक्त करून एक अलौकिक शांतता प्रदान करते.

गणपतीचे रूप अत्यंत आगळेवेगळे आणि अर्थपूर्ण आहे. त्याचे हत्तीसारखे मस्तक अथांग ज्ञान, विशाल बुद्धिमत्ता आणि दूरदृष्टीचे प्रतीक आहे. मानवी शरीरावर हत्तीचे मस्तक असणे हे निसर्ग आणि मानव यांच्यातील अद्वैत दर्शवते. गणेशाचे विशाल कान हे उत्तम श्रोता असण्याचे महत्त्व पटवून देतात. जीवनात यश मिळवण्यासाठी आधी ऐकण्याची, समजून घेण्याची क्षमता असणे आवश्यक असते, हेच गणेशाचे कान आपल्याला शिकवतात. त्याची छोटी, तीक्ष्ण नजर सूक्ष्म निरीक्षण आणि विवेकाचे प्रतीक आहे. लहान डोळे बाह्य जगतापेक्षा अंतर्मनात डोकावून पाहण्याची आणि योग्य-अयोग्य यातील भेद ओळखण्याची प्रेरणा देतात. आपल्या डोळ्यांसमोर येणाऱ्या प्रत्येक घटकाचे सूक्ष्म विश्लेषण करण्याची क्षमता गणेशाच्या या दृष्टीतून आपल्याला प्राप्त होते. गणेशाचे विशाल पोट (लंबोदर) हे जगातील सर्व सुख-दुःख, निंदा-स्तुती आणि चांगले-वाईट पचवण्याची सहनशीलता दर्शवते. जीवनात येणाऱ्या प्रत्येक प्रसंगाला शांतचित्ताने सामोरे जाण्याचा संदेश यातून मिळतो. त्याचे चार हात धर्म, अर्थ, काम आणि मोक्ष या चार पुरुषार्थांचे आणि विविध कृपाप्रसादांचे प्रतीक आहेत. एका हातात पाश, दुसऱ्या हातात अंकुश, तिसऱ्या हातात मोदक आणि चौथा हात भक्तांना अभय देणारा आशीर्वाद हस्त, असे गणेशाचे ध्यान साधकाच्या मनात तत्काळ भक्तीचा भाव निर्माण करते.

अध्यात्मिक दृष्टिकोनातून गणेश हा मूलाधार चक्राचा स्वामी मानला जातो. मानवी शरीरातील चेतना जागृत करण्यासाठी आणि कुंडलिनी शक्तीच्या ऊर्ध्वगमनासाठी गणेशाची उपासना अत्यंत फलदायी मानली जाते. गण म्हणजे समूह किंवा इंद्रिये आणि ईश म्हणजे स्वामी; त्यामुळे आपल्या सर्व इंद्रियांवर ताबा मिळवणारा तो गणेश होय. तो विघ्नहर्ता आहे, म्हणजेच मार्गातील सर्व अडचणी आणि अडथळे दूर करणारा आहे. म्हणूनच कोणत्याही शुभ कार्याची सुरुवात करताना ''श्री गणेशाय नमः'' असे म्हणून गणेशाचे पूजन केले जाते. तो केवळ संकटे दूर करत नाही, तर भक्तांना सन्मार्गावर चालण्याची सद्बुद्धीही देतो. ज्या घरात गणेशाची रोज मनोभावे पूजा केली जाते, तिथे सकारात्मकता आणि सुख-समृद्धीचा वास कायम राहतो.

गणेशाचे वर्णन करताना त्याच्या कला आणि विद्येच्या अधिष्ठातृत्वाचा उल्लेख करणे अनिवार्य ठरते. त्याला चौदा विद्या आणि चौसष्ट कलांचा स्वामी मानले जाते. त्यामुळेच लेखक, कवी, कलाकार, संगीतकार आणि विद्यार्थी यांच्यासाठी गणेश ही परम आराध्य देवता आहे. महाभारत लिहून पूर्ण करण्यासाठी महर्षी व्यासांनी गणेशालाच आपले लेखक म्हणून निवडले होते, यावरून त्याच्या अद्वितीय बुद्धिमत्तेची आणि एकाग्रता दाखवणाऱ्या क्षमतेची साक्ष मिळते. गणेशाचे हे रूप मानवाला निरंतर शिकण्याची आणि ज्ञानाचा संचय करण्याची प्रेरणा देते. ज्ञानाची कोणतीही सीमा नसते, हेच गणेशजींच्या अभ्यासू वृत्तीतून स्पष्ट होते.

गणपतीचा वरदहस्त आणि त्याचे वाहन असलेला लहानसा उंदीर (मूषक) यातील परस्परसंबंधही खूप मार्गदर्शक आहे. प्रचंड काय शरीर असलेल्या गणेशाचे वाहन अत्यंत सूक्ष्म उंदीर आहे. उंदीर हा चंचल मनाचे आणि वासनांचे प्रतीक मानला जातो. गणेशाने मूषकाला आपले वाहन बनवून हे सिद्ध केले आहे की, मानवाने आपल्या चंचल मनावर आणि वासनांवर नियंत्रण मिळवले पाहिजे. जेव्हा बुद्धीचा ताबा मनावर असतो, तेव्हाच जीवनात संतुलन साधता येते. तसेच गणेशाला अत्यंत प्रिय असलेला मोदक हा आनंदाचे प्रतीक आहे. मोदकाचे बाहेरील आवरण कठीण आणि आतला भाग गोड असतो. कठीण परिश्रमानंतरच अंतिम ज्ञानाचा आणि आनंदाचा गोड स्वाद मिळतो, हाच गूढ अर्थ मोदकाच्या रूपात दडलेला आहे. दुर्वा आणि तांबडी फुले गणेशाला वाहण्यामागे आरोग्यदायी आणि वैज्ञानिक दृष्टिकोन दडलेला आहे.

महाराष्ट्रात आणि आता जगभरात साजरा होणारा गणेशोत्सव हा सामाजिक एकतेचा मोठा स्रोत आहे. लोकमान्य टिळकांनी सार्वजनिक गणेशोत्सवाची सुरुवात करून समाजाला एकत्र आणण्याचे, लोकांमध्ये राष्ट्रप्रेम आणि बंधुभाव निर्माण करण्याचे महान कार्य केले. आजच्या आधुनिक काळात गणेशोत्सव हा केवळ धार्मिक राहिला नसून तो कला, संस्कृती, समाजसेवा आणि एकात्मतेचे एक मोठे व्यासपीठ बनला आहे. जात, पात, धर्म आणि वयाच्या सीमा ओलांडून सर्व लोक एकत्र येतात आणि ''गणपती बाप्पा मोरया'' च्या जयघोषात तल्लीन होतात. उत्सवाच्या काळात होणारे विविध सांस्कृतिक कार्यक्रम तरुण पिढीला आपल्या प्राचीन परंपरांशी जोडून ठेवतात.

अशा प्रकारे, श्रीगणेश हे केवळ एक दैवत नसून ते जीवन जगण्याचे एक परिपूर्ण तत्त्वज्ञान आहे. गणेशाचे प्रत्येक अवयव, त्याचे अस्त्र, त्याचे वाहन आणि त्याच्या आवडीनिवडी आपल्याला एका समृद्ध, सुसंस्कृत आणि विवेकवादी जीवनाची दिशा दाखवतात. गणेशाचे स्मरण केल्याने मनात सकारात्मक ऊर्जा निर्माण होते आणि जीवनातील कोणत्याही आव्हानाला सामोरे जाण्याचे सामर्थ्य मिळते. विघ्नहर्त्या गणेशाचे हे नयनरम्य, मंगलमयी आणि ज्ञानवर्धक वर्णन प्रत्येक मानवाच्या मनात सदैव भक्ती आणि चैतन्याचा दीप प्रज्वलित ठेवणारे आहे.

चित्ररंग

रमेश थापाडे

भारतीय समाज, संस्कृती आणि कला यांचा एकमेकांशी असलेला अनुबंध अत्यंत प्राचीन आणि गडद आहे. या त्रिगुणात्मक मिलाफाचे सर्वात देखणे, चैतन्यमयी आणि भव्य रूप पाहायला मिळते ते गणेशोत्सव या महापर्वात. लोकमान्य टिळकांनी सार्वजनिक गणेशोत्सवाची पायाभरणी करून समाजाला एका सूत्रात बांधले, तर पुढे चालून भारतीय चित्रपटांच्या रूपेरी पडद्याने या उत्सवाचा सांस्कृतिक आणि भावनिक कॅनव्हास अधिकच समृद्ध केला. सिनेमातला आणि सिनेमाबाहेरचा गणपती हा केवळ चित्रपटसृष्टीच्या इतिहासातील एक अध्याय नसून, तो मराठी व हिंदी चित्रपटसृष्टीच्या जगण्याचा, तिच्या विश्वासाचा आणि असीम श्रद्धेचा जिवंत दस्तऐवज आहे. पडद्यावर साकारलेला गणपती रसिकांच्या मनात भक्तीचा आणि उत्साहाचा जल्लोष निर्माण करतो, तर कॅमेऱ्याच्या दिव्यांमागे, स्टुडिओच्या चार भिंतींत किंवा कलाकारांच्या वैयक्तिक आयुष्यात पूजला जाणारा गणपती चित्रपटसृष्टीला एक कौटुंबिक आणि भावनिक अधिष्ठान प्राप्त करून देतो. या दोन्ही रूपांचा प्रवास अत्यंत रंजक आणि सांस्कृतिकदृष्ट्या मौलिक असाच राहिलेला आहे.

मराठी चित्रपटसृष्टीचा विचार केला, तर गणेशोत्सवाचा आणि गणपती बाप्पाचा प्रभाव सुरुवातीच्या काळापासूनच दिसून येतो. अन्नपूर्णा किंवा शक्य ते सर्व अशा जुन्या चित्रपटांपासून सुरू झालेला हा प्रवास मराठी माणसाच्या दैनंदिन जीवनशैलीचे प्रतिबिंब पडद्यावर उमटवणारा होता. मराठी माणसाचे घर, त्याचा देव्हारा आणि त्याचा उत्सव गणपतीशिवाय पूर्ण होऊच शकत नाही; हीच संकल्पना मराठी चित्रपट निर्मात्यांनी आणि दिग्दर्शकांनी पडद्यावर जिवंत केली. जेव्हा आपण मराठीतील गणेशगीतांचा किंवा गणपतीवर आधारित चित्रपटांचा विचार करतो, तेव्हा अष्टविनायक या चित्रपटाचा उल्लेख अपरिहार्य ठरतो. या चित्रपटाने केवळ अष्टविनायकाची महिमाच पडद्यावर आणली नाही, तर त्यातील गीते मराठी घराघरांत अमर केली. प्रथम तुला वंदितो, तू सुखकर्ता तू दुःखहर्ता यांसारखी गाणी आज अनेक दशकांनंतरही तितक्याच ताजेपणाने आणि भक्तीभावाने ऐकली जातात. मराठी चित्रपटांनी गणपतीला केवळ कौटुंबिक उत्सवापुरते मर्यादित न ठेवता, त्याला एक सामाजिक आणि अध्यात्मिक परिमाण दिले.

पडद्यावरील उत्सवाचे चित्रण करताना कलाकारांचे आणि तंत्रज्ञांचे वैयक्तिक अनुभवही तितकेच रंजक आणि भावुक असतात. फटाकडी चित्रपटाच्या चित्रीकरणादरम्यान घडलेला किस्सा या संदर्भात अत्यंत बोलका आहे. चित्रपटातील एका गाण्याच्या चित्रीकरणासाठी भव्य सेट उभारण्यात आला होता आणि तिथे गणपतीची मूर्ती स्थापन करण्यात आली होती. चित्रपटाचे चित्रीकरण संपले तरीही त्या मूर्तीची प्रतिष्ठा आणि उत्सवाचे वातावरण इतके जिवंत झाले होते की, संपूर्ण युनिटने तो उत्सव अत्यंत भक्तीभावाने साजरा केला. अशा अनेक प्रसंगांतून हे सिद्ध होते की, चित्रपटसृष्टीसाठी गणपती हा केवळ संहितेचा (स्क्रिप्टचा) भाग नसून तो त्यांच्या श्रद्धेचा केंद्रबिंदू राहिला आहे.

दुसरीकडे, हिंदी चित्रपटसृष्टीने किंवा बॉलिवूडने गणेशोत्सवाचे भव्य आणि उत्कट रूप जगभरात पोहोचवण्याचे काम केले. मुंबईतील गणेशोत्सव आणि हिंदी चित्रपट यांचे नाते अत्यंत घट्ट आहे. हिंदी चित्रपटांमध्ये गणेश विसर्जनाचे, आगमनाचे किंवा आरतीचे दृश्य म्हणजे चित्रपटाला एक वेगळीच नाट्यमयता आणि ऊर्जा देणारे माध्यम ठरले. अग्निपथ, वास्तव, डॉन यांसारख्या अनेक गाजलेल्या हिंदी चित्रपटांमध्ये गणपती उत्सवाचा वापर कथेतील महत्त्वाच्या मोडांवर अत्यंत प्रभावीपणे करण्यात आला. अमिताभ बच्चन यांच्यापासून ते नव्या पिढीतील कलाकारांपर्यंत सर्वांनीच पडद्यावर बाप्पाच्या आरतीचा आणि विसर्जन मिरवणुकीचा जल्लोष तितक्याच उत्साहाने साकारला. मुंबईतील लालबागच्या राजाचे दर्शन असो किंवा गिरगाव चौपाटीवर होणारे विसर्जन, हिंदी चित्रपटांनी ही दृश्ये अतिशय भव्यतेने टिपली आणि जगाच्या कोपऱ्याकोपऱ्यात पोहोचवली.

कॅमेऱ्याच्या मागे असलेल्या सिनेमाबाहेरच्या गणपतीची गोष्ट तर याहूनही अधिक नयनरम्य आणि ऐतिहासिक आहे. मुंबईतील दिग्गज चित्रपट स्टुडिओंमध्ये साजरा होणारा गणेशोत्सव हा चित्रपटसृष्टीचा एक सुवर्णकाळ मानला जातो. यात सर्वात आघाडीवर नाव येते ते परळ येथील ऐतिहासिक राजकमल कलामंदिरचे. महाल्युमिनरी दिग्दर्शक व्ही. शांताराम यांनी नवरंग चित्रपटाच्या वेळी उभारलेल्या भव्य सेटवरून प्रेरणा घेऊन राजकमल स्टुडिओमध्ये श्री गणेशाची स्थापना करण्याची परंपरा सुरू केली. हा उत्सव केवळ स्टुडिओपुरता मर्यादित नव्हता, तर चित्रपटसृष्टीतील सर्व घटकांना एकत्र आणणारे ते एक सांस्कृतिक केंद्र बनले होते.

तशाच प्रकारची, किंबहुना त्याहूनही अधिक चर्चा रंगायची ती चेंबूर येथील प्रसिद्ध आर. के. स्टुडिओच्या गणेशोत्सवाची. शोमॅन राज कपूर यांनी सुरू केलेला आर. के. स्टुडिओचा गणपती हा मुंबईतील उत्सवाचा एक अविभाज्य भाग बनला होता. स्थापनेपासून ते अनंत चतुर्दशीच्या विसर्जन मिरवणुकीपर्यंत आर. के. स्टुडिओचा गणेशोत्सव हा अत्यंत दिमाखदार आणि कौटुंबिक वातावरणात पार पडायचा. राज कपूर यांच्यासह रणधीर कपूर, ऋषी कपूर, राजीव कपूर आणि पुढे चालून रणबीर कपूर अशी कपूर घराण्याची संपूर्ण पिढी या उत्सवात हिरिरीने सहभागी व्हायची. गिरगाव चौपाटीकडे जाणाऱ्या आर. के. स्टुडिओच्या विसर्जन मिरवणुकीत कपूर कुटुंबातील कलाकार स्वतः रस्त्यावर उतरून गुलाल उधळत, ढोल-ताशांच्या गजरत नाचायचे. हे दृश्य पाहण्यासाठी मुंबईकरांची अलोट गर्दी लोटायची. दुर्दैवाने, काळाच्या ओघात आर. के. स्टुडिओ बंद झाला आणि ती परंपरा खंडीत झाली; तरीही त्या आठवणी आजच्या इतिहासात सुवर्ण अक्षरांनी कोरल्या गेल्या आहेत.

चित्रपटसृष्टीतील कलाकारांचे गणपती बाप्पाशी असलेले नाते केवळ स्टुडिओपुरते किंवा सेटपुरते मर्यादित नाही. माधुरी दीक्षित, श्रद्धा कपूर, संजय दत्त, सलमान खान यांसारखे अनेक छोटे-मोठे कलाकार आपल्या घरी अत्यंत श्रद्धेने गणपतीची स्थापना करतात. परंपरेनुसार मोदक बनवणे, आरती करणे आणि संपूर्ण कुटुंबाने एकत्र येऊन उत्सव साजरा करणे, ही या कलाकारांची दुसरी बाजू प्रेक्षकांना पाहायला मिळते. पडद्यावर ग्लॅमरस दिसणारे हे कलाकार जेव्हा बाप्पाच्या चरणी नतमस्तक होतात, तेव्हा कला आणि भक्तीचा एक अनोखा संगम पाहायला मिळतो.

पूर्वीच्या काळात गणेशोत्सवाच्या काळात मराठी चित्रपट प्रदर्शित करण्याची एक खास पद्धत होती. पुणे आणि मुंबईसारख्या शहरांमध्ये गणेशोत्सवाच्या दहा दिवसांत चित्रपटगृहांमध्ये प्रेक्षकांची तुफान गर्दी व्हायची. सणाच्या या काळात नवा चित्रपट रिलीज होणे म्हणजे तो सुपरहिट होण्याचे समीकरण मानले जायचे. आजच्या डिजिटल आणि सॅटेलाइट युगात मनोरंजनाची माध्यमे बदलली असली, तरीही चित्रपट आणि गणेशोत्सवाचे हे नाते तिळमात्रही कमी झालेले नाही. आजही वृत्तवाहिन्या, एंटरटेनमेंट चॅनेल्स किंवा सोशल मीडियाच्या माध्यमातून कलाकारांच्या घरचा गणपती आणि स्टुडिओमधील गणेशोत्सव प्रेक्षकांपर्यंत पोहोचत असतो.

अशा प्रकारे, सिनेमातला गणपती प्रेक्षकांना भक्ती, संगीत आणि मनोरंजनाची पर्वणी देतो, तर सिनेमाबाहेरचा गणपती चित्रपटसृष्टीतील भेद विसरून सर्वांना एकाच धाग्यात बांधण्याचे काम करतो. पडद्यावरील कथा बदलल्या, तंत्रज्ञान बदलले आणि चित्रपट बनवण्याच्या पद्धती बदलल्या; तरीही बाप्पाविषयी असलेली निष्ठा आणि या उत्सवाचा उत्साह चित्रपटसृष्टीत आजही तितकाच कायम आहे. गणपती बाप्पा हा केवळ नवसाला पावणारा देव नसून, तो या कलासृष्टीचा मुख्य पाठीराखा, प्रेरणास्रोत आणि खऱ्या अर्थाने विघ्नहर्ता आहे, हीच भावना या संपूर्ण प्रवासातून अधोरेखित होते.

निमित्त

आत्मानंद साधू

गणेश रूप चिंतन

श्रद्धा, संस्कृती आणि जीवनदर्शनाचा सुरेख संगम

श्रीगणेश हा केवळ पूजनीय देव नसून तो भारतीय तत्त्वज्ञान, संस्कृती आणि मानवी मूल्यांचा सर्वोच्च आविष्कार आहे. गणेश रूप चिंतन या संकल्पनेतून बाप्पाच्या सगुण-साकार रूपामागील गूढ आणि वैज्ञानिक रहस्य उलगडते. लोकमान्य टिळकांनी संघटित केलेल्या या उत्सवाचे आज उथळीकरण होत असताना, गणेशाचे मूळ स्वरूप, धर्मशास्त्र आणि मूर्तीशास्त्र समजून घेणे अत्यंत आवश्यक बनले आहे. गणपतीचे विशाल कान, लंबोदर पोट, सूक्ष्म डोळे आणि शुंड ही केवळ रूपके नसून ती उत्तम नेतृत्व, दूरदृष्टी आणि विवेकबुद्धीचा वस्तुपाठ देतात. विश्वात्मक देवतेपासून ते देवनागरी लिपीच्या निर्मितीपर्यंत आणि महाभारताच्या लेखनापासून ते २१ दुर्वांच्या आध्यात्मिक-आरोग्यदायी महत्त्वापर्यंत, गणेशाचे प्रत्येक प्रतीक मानवी जीवनाला सन्मार्ग दाखवणारे आहे. बाप्पाच्या या अलौकिक रूपामागील विचार आणि तत्त्वज्ञानाचा वेध घेणारा हा विशेष लेख.

भारतीय संस्कृतीत श्रीगणेशाचे स्थान अत्यंत अनन्यसाधारण आणि सर्वोच्च आहे. कोणत्याही मंगल कार्याचा प्रारंभ हा श्रीगणेशानेच केला जातो. गणेशोत्सव हा केवळ धार्मिक सण नसून तो भारतीय समाजाच्या सांस्कृतिक, सामाजिक आणि आध्यात्मिक चेतनेचा मुख्य केंद्रबिंदू राहिला आहे. आजच्या आधुनिक आणि धावपळीच्या युगात गणपती बाप्पाच्या रूपाकडे आणि त्याच्या तत्त्वज्ञानाकडे नव्या दृष्टीकोनातून पाहणे काळाची गरज बनले आहे.

लोकमान्य टिळकांनी सार्वजनिक गणेशोत्सवाची पायाभरणी करून समाजाला संघटित केले आणि स्वातंत्र्याची चेतना जागवली. आज जगभरात जिथे जिथे मराठी आणि भारतीय समुदाय वसला आहे, तिथे हा उत्सव मोठ्या उत्साहाने साजरा होतो. मात्र, या उत्सवाचे उथळीकरण होत असताना गणेशाच्या मूळ स्वरूपाचा आणि मूर्तीशास्त्राचा विचार करणे अत्यंत आवश्यक ठरते. आजकाल व्यावसायिकता आणि मनोरंजनाच्या नावाखाली गणेशमूर्तींचे विडंबन किंवा अवाजवी प्रयोग होताना दिसतात. कार्टून पात्रांच्या रूपात किंवा अयोग्य आकारांत मूर्ती बनवणे हे धर्मशास्त्र आणि मूर्तीशास्त्र या दोन्हींच्या चौकटीत बसत नाही. देवाचे रूप हे केवळ कल्पनेचा खेळ नसून त्यामागे एक सखोल संकेत आणि प्रतीकशास्त्र दडलेले आहे. आपले विचार, श्रद्धा आणि परंपरा यांचा गाभा जपत देवतेचे पावित्र्य राखणे ही प्रत्येक नागरिकाची नैतिक जबाबदारी आहे.

गणपती ही केवळ भारतापुरती मर्यादित असलेली देवता नाही, तर ती एक विश्वात्मक

शक्ती आहे. जगाच्या पाठीवर विविध संस्कृतींमध्ये गणेश रूपाचे अवशेष आणि पुरावे आढळतात. मेक्सिकोतील प्राचीन माया संस्कृती असो किंवा मध्य व दक्षिण अमेरिकेतील प्राचीन अवशेष असो, तिथे गणेशमूर्तींसदृश्य शिल्पे सापडलेली आहेत. महाभारतासारखा महाग्रंथ लिहिणारा आद्य लेखक म्हणून श्रीगणेशाचा उल्लेख होतो. महर्षी व्यासांनी रचलेले आणि गणपतीने लिहिलेले महाभारत हे मानवी बुद्धिमत्ता आणि संयमाचे अजोड उदाहरण आहे. यावरून गणपतीचे जागतिक आणि वैश्विक महत्त्व अधोरेखित होते.

गणेशाच्या रूपातील प्रत्येक अवयव मानवी जीवनासाठी एक उत्कृष्ट मार्गदर्शक आणि जीवनपाठ आहे. गणपतीचे लंबोदर स्वरूप, विशाल कान, सूक्ष्म डोळे आणि वक्रतुंड ही रूपके उत्तम नेतृत्वाची आणि बुद्धिमत्तेची लक्षणे दाखवतात. शूर्पासारखे मोठे कान हे सांगता की, नेत्याने किंवा मानवाने आधी सर्वांचे ऐकून घेतले पाहिजे. समाजातील सुख-दुःख, निंदा-स्तुती पचवण्यासाठी गणपतीचे विशाल पोट (लंबोदर) प्रेरणा देते. सूक्ष्म डोळे दूरदृष्टीचे प्रतीक आहेत, तर हत्तीचे मस्तक हे विलक्षण स्मरणशक्ती आणि गांभीर्याचे निदर्शक आहे. गणपतीची शुंड ही विवेकबुद्धीचे प्रतीक आहे; ज्याप्रमाणे हत्तीची शुंड बारीक सुईही उचलू शकते आणि मोठे झाडही उखडून फेकू शकते, त्याचप्रमाणे माणसाकडे सूक्ष्म आणि स्थूल अशा दोन्ही गोष्टींचा विवेक असायला हवा.

गणेशाच्या रिद्धी आणि सिद्धी या दोन शक्ती म्हणजे बुद्धी आणि कार्याची पूर्तता यांचा संगम आहे. जेव्हा योग्य बुद्धी आणि अथक परिश्रम एकत्र येतात, तेव्हाच कार्यात सिद्धी प्राप्त होते आणि त्याच्या फलश्रुतीतून लाभ आणि शुभ निर्माण होतात. यामागील रूपकात्मक संदेश हा आहे की, केवळ अंधश्रद्धेने किंवा पूजा-अर्चा करून यश मिळत नाही, तर त्याला योग्य बुद्धिमत्ता आणि प्रामाणिक प्रयत्नांची जोड असावी लागते.

भारतीय संस्कृतीची आणखी एक मोठी देणगी म्हणजे देवनागरी लिपी, जिला गणेश विद्या असेही म्हटले जाते. जगातील अनेक भाषांच्या लिपींमध्ये उच्चार आणि लेखन यात तफावत आढळते. इंग्रजीसारख्या भाषेत अनेक अक्षरे अनुच्चारित (सायलेंट) असतात किंवा एकाच अक्षराचे वेगवेगळे उच्चार होतात. याउलट देवनागरी ही अत्यंत शास्त्रीय आणि वैज्ञानिक लिपी आहे. जसे उच्चारले जाते तसेच लिहिले जाते. स्वरांची आणि व्यंजनांची योग्य वर्गवारी आणि रचना हे देवनागरीचे वैशिष्ट्य गणेशाच्या बुद्धिमत्तेचे आणि भारतीय ज्ञानाचे प्रतीक आहे.

गणपतीला वाहिली जाणारी २१ दुर्वांची जुडी किंवा मोदकाचा नैवेद्य यामागेही आरोग्यशास्त्र आणि अध्यात्मशास्त्र दडलेले आहे. दुर्वा ही अत्यंत शीतल आणि दाहशामक वनस्पती आहे. आपल्या शरीरातील आणि मनातील विकार, काम, क्रोध, लोभ, मद, मत्सर यांसारख्या भावनांचे शमन करण्यासाठी आणि प्रपंचात समतोल साधण्यासाठी दुर्वा अर्पण केल्या जातात. पाच ज्ञानेंद्रिये, पाच कर्मेंद्रिये, पाच प्राण, पाच महाभूते आणि अंतःकरण अशा २१ तत्त्वांचा त्याग करून ईश्वराला शरण जाणे, हा दुर्वा अर्पण करण्यामागचा खरा आध्यात्मिक अर्थ आहे.

शेवटी, गणेशोत्सव साजरा करताना केवळ बाह्य डामडौल आणि गोंगाट यावर भर न देता गणेशाच्या रूपातील विचार आणि तत्त्वज्ञान आत्मसात करणे गरजेचे आहे. श्रीगणेश हा विघ्नहर्ता, बुद्धीदाता आणि मंगलमूर्ती आहे. त्याच्या स्वरूपाचा योग्य अभ्यास करून, मूर्तीशास्त्राचे पालन करत, पर्यावरणाचे भान राखून आणि देवनागरी व भारतीय संस्कृतीचा अभिमान बाळगून उत्सव साजरा करणे हेच खऱ्या अर्थाने गणेश रूप चिंतन ठरेल. गणेशाचे हे जीवनदर्शन आपल्या वैयक्तिक आणि सामाजिक जीवनाला अधिक समृद्ध, सुजाण आणि सन्मार्गी बनवण्यासाठी सदैव मार्गदर्शक ठरत राहील.

लायन्स क्लब मांडवातर्फे इकोफ्रेंडली गणपती सजावट स्पर्धा आयोजित

अलिबाग, कोकणनामा वृत्त- गणेशोत्सवाच्या पार्श्वभूमीवर लायन्स क्लब ऑफ अलिबाग-मांडवा यांच्या वतीने पर्यावरणपूरक उपक्रमांतर्गत इकोफ्रेंडली गणपती मूर्ती व सजावट स्पर्धा आयोजित करण्यात आली आहे. आपल्या घर-घरांमध्ये बाप्पाची पर्यावरणपूरक मूर्ती आणि सुंदर सजावट लोकांसमोर सादर करण्याची उत्तम संधी या स्पर्धेच्या माध्यमातून नागरिकांना मिळणार आहे. पर्यावरणाचा समतोल राखून आणि निसर्गाची जोपासना करत बाप्पाचे स्वागत करण्यासाठी नागरिकांना या स्पर्धेत सहभागी होण्याचे आवाहन करण्यात आले आहे.

ही स्पर्धा थळ ते हाशिवरे आणि रेवस ते थळ या सेवा क्षेत्रामध्ये म्हणजेच स्पर्धेच्या परिसरामध्ये घेतली जाणार आहे. या स्पर्धेत सहभागी होण्यासाठी स्पर्धकांनी आपल्या गणपती मूर्ती व सजावटीचा जास्तीत जास्त १ मिनिटाचा व्हिडिओ काढून पाठवणे आवश्यक आहे. स्पर्धेचे सविस्तर नियम आणि अटी नोंदणी केल्यानंतर स्पर्धकांना कळवल्या जातील.

पर्यावरणपूरक उपक्रमास प्रोत्साहन देण्यासाठी आयोजकांतर्फे आकर्षक बक्षिसांची घोषणा करण्यात आली आहे. या स्पर्धेत प्रथम क्रमांक मिळवणाऱ्या विजेत्याला १०,००० रुपये रोख व सन्मानचिन्ह दिले जाईल. तसेच द्वितीय क्रमांकासाठी ७,००० रुपये व सन्मानचिन्ह, तृतीय क्रमांकासाठी ५,००० रुपये व सन्मानचिन्ह दिले जाणार आहे. याशिवाय उत्तेजनार्थ तीन विजेत्यांना प्रत्येकी २,००० रुपये व सन्मानचिन्ह देऊन गौरवण्यात येईल.

या संपूर्ण स्पर्धेचे प्रायोजकत्व पीएमजेएफ लायन अनिल म्हात्रे (जीएसटी को-ऑर्डीनेटर) यांनी भूषवले आहे. लायन्स क्लब अलिबाग-मांडवाचे अध्यक्ष लायन हर्षद पाटील, सचिव लायन मुदुला राऊत आणि खजिनदार लायन निकीता पाटील हे या उपक्रमाच्या यशस्वीतेसाठी विशेष प्रयत्न करत आहेत. स्पर्धेशी संबंधित नोंदणी आणि अधिक माहितीसाठी लायन प्रदीप पाटील (+९१ ९९२३११८०८७) किंवा लायन अभिजीत गुरव (+९१ ९८५०३०१५३०) यांच्याशी संपर्क साधण्याचे आवाहन आयोजकांनी केले आहे.

सा. कोकणनामाच्या वेबसाईटचा दिमाखदार पुनरारंभ

गणेश चतुर्थीच्या मुहूर्तावर उद्योजिका सानिका राऊत यांच्या हस्ते उद्घाटन

आक्षी, कोकणनामा वृत्त- गणेशोत्सवाच्या पवित्र आणि मंगलमय मुहूर्तावर, आक्षी येथील संस्कार कॉटेजमध्ये साप्ताहिक कोकणनामाच्या रोज अपडेट होणाऱ्या kokannama.in या वेबसाईटचा आणि epaper.kokannama.in या ई-पेपरचा पुनरारंभ सोहळा अतिशय उत्साहात पार पडला. सोमवार, १४ सप्टेंबर रोजी झालेल्या या उद्घाटनाच्या विशेष प्रसंगी अनेक मान्यवर उपस्थित होते.

संस्कार कॉटेजच्या संचालिका व उद्योजिका सौ. सानिका संतोष राऊत यांच्या हस्ते या डिजिटल माध्यमांचा पुनरारंभ करण्यात आला. साप्ताहिक कोकणनामा गेली पंधरा वर्षे नियमित सुरू आहे. साप्ताहिक कोकणनामाचे संपादक उमाजी केळुसकर यांनी या वृत्तपत्राच्या स्थापनेबरोबरच २०१२ साली कोकणनामा वेबसाईट आणि ई-पेपर सुरू केला होता. मात्र, काही काळ बंद असलेली ही वेबसाईट आता पुन्हा सुरू करण्यात आली असून कोकणातील ताज्या घडामोडी, सांस्कृतिक कार्यक्रम आणि महत्त्वाची बातमीपत्रे आता वाचकांपर्यंत अधिक जलद गतीने पोहोचवण्याच्या उद्देशाने या दोन्ही डिजिटल प्लॅटफॉर्म्सना नवसंजीवनी देण्यात आली आहे.

याप्रसंगी बोलताना उद्योजिका सानिका राऊत यांनी सांगितले की, कोकणनामात चांगल्या दिशादर्शक बातम्या, लेख, अग्रलेख, पर्यटन विषयक माहिती असतेच, पण चांगल्या जाहिरातीही असतात. कोकणनामा हे विश्वासार्ह जाहिरातींचेही व्यासपीठ आहे. ते कोकणनामा वेबसाईटच्या माध्यमातून अधिकच विस्तारेल यात शंका नाही. तसेच, या प्रसंगी संपादक उमाजी केळुसकर यांनी कोकणनामाच्या आणि आपल्या ४० वर्षांच्या पत्रकारिता आणि साहित्यिक कारकीर्दीचा आपल्या भाषणातून ऊहापोह केला.

या महत्त्वपूर्ण सोहळ्याला ॲड. संतोष राऊत, समुद्र दर्शन कॉटेजचे संचालक चंद्रकांत राऊत, दिलीप राऊत, इंजिनिअर संस्कार राऊत, उषा राऊत, साप्ताहिक कोकणनामाचे संपादक उमाजी केळुसकर आणि व्यवस्थापिका योगिता उमाजी केळुसकर यांच्यासह परिसरातील अनेक प्रतिष्ठित नागरिक उपस्थित होते.

आजच्या डिजिटल युगात कोकणातील प्रत्येक घरापर्यंत आणि जगभरात पसरलेल्या कोकणवासीयांपर्यंत स्थानिक वृत्त अचूकपणे पोहोचवण्यासाठी ही वेबसाईट आणि ई-पेपर अत्यंत उपयुक्त ठरणार आहेत. पुनरारंभानंतर कोकणनामाच्या संपूर्ण टीमवर अभिनंदनाचा वर्षाव होत असून, वाचकांकडूनही या डिजिटल पर्वाचे जोरदार स्वागत केले जात आहे.

लायन्स क्लब मांडवातर्फे निर्माल्य संकलनासाठी कापडी पिशव्यांचे वाटप

अलिबाग, कोकणनामा वृत्त- पर्यावरण संवर्धनाचा एक अत्यंत स्तुत्य आणि महत्त्वपूर्ण संदेश देत लायन्स क्लब ऑफ अलिबागमांडवाच्या वतीने यंदाच्या गणेशोत्सवानिमित्त आगळावेगळा उपक्रम राबवण्यात आला आहे. गणेशोत्सवादरम्यान मोठ्या प्रमाणावर निर्माण होणाऱ्या निर्माल्याचे शास्त्रीय आणि योग्य पद्धतीने व्यवस्थापन व्हावे, तसेच जलस्रोत व रस्ते प्रदूषणापासून मुक्त राहावेत यासाठी नागरिकांना कापडी पिशव्यांचे वाटप करण्यात आले.

गणेशोत्सवात घरोघरी आणि सार्वजनिक गणेशोत्सव मंडळात बाप्पाची प्रतिष्ठापना केली जाते. उत्सवाच्या शेवटी पूजेतील निर्माल्य (फुले, हार, दुर्वा इत्यादी) बऱ्याचदा सर्रास रस्त्यावर किंवा थेट जलस्रोतांमध्ये टाकले जाते, ज्यामुळे पर्यावरणाची मोठी हानी होते. हीच बाब लक्षात घेऊन लायन्स क्लबने यावर पर्यावरणपूरक उपाययोजना सुचवली आहे. निर्माल्य रस्त्यावर किंवा पाण्यात न टाकता एकाच ठिकाणी गोळा केले जावे आणि त्याचे योग्य व्यवस्थापन व्हावे, यासाठी या कापडी पिशव्या अत्यंत उपयुक्त ठरणार आहेत.

''निर्माल्य वेगळे संकलित करा आणि पर्यावरण स्वच्छ ठेवा'' असा अत्यंत प्रभावी संदेश या उपक्रमाच्या माध्यमातून नागरिकांपर्यंत पोहोचवण्यात आला. गणेशोत्सवाचा आनंद साजरा करताना आपल्या निसर्गाची आणि पर्यावरणाची कोणतीही हानी होऊ नये, यासाठी नागरिकांनी मूर्ती विसर्जनासोबतच निर्माल्य व्यवस्थापनातही पर्यावरणपूरक पद्धतींचा आवर्जून अवलंब करावा, असे आवाहन क्लबच्या पदाधिकाऱ्यांनी केले आहे.

लायन्स क्लबच्या Together We Serve (एकत्र येऊन सेवा करूया) या मूळ सेवाभावी संकल्पनेला अनुसरून हा उपक्रम पार पडला. क्लबच्या या पर्यावरणप्रेमी भूमिकेचे आणि उपक्रमाचे स्थानिक नागरिकांमधून जोरदार कौतुक होत आहे. येणाऱ्या काळातही अशा उपक्रमांद्वारे पर्यावरण रक्षणाचा वसा असाच पुढे चालवला जावा, अशी भावना नागरिकांनी व्यक्त केली आहे. निसर्गाचे संतुलन राखण्यासाठी आणि भावी पिढीला एक सुंदर पर्यावरण देण्यासाठी गणेशोत्सवाच्या या पवित्र काळात सर्व नागरिकांनी मोठ्या संख्येने आणि सक्रियपणे सहभाग घ्यावा, अशी विनंती लायन्स क्लब -मांडवाच्या वतीने करण्यात आली आहे.

रायगड जिल्ह्यात गणेशोत्सव विसर्जन मिरवणुकांमध्ये डॉल्बी, डीजे आणि लेझर लाईट वापरास प्रतिबंध

रायगड, कोकणनामा वृत्त- रायगड जिल्ह्यात गणेशोत्सव विसर्जन मिरवणुका शांततामय वातावरणात पार पाडल्या जाव्यात, कायदा व सुव्यवस्थेचा प्रश्न निर्माण होऊ नये तसेच मिरवणुकांमध्ये नागरिकांच्या व सुरक्षेसाठी नेमण्यात आलेल्या अधिकारी-कर्मचाऱ्यांच्या डोळ्यांच्या सुरक्षेसाठी लेझर लाईटचा वापर कटाक्षाणे टाळणे आवश्यक आहे.

यासाठी, भारतीय नागरिक सुरक्षा संहिता-२०२३ च्या कलम १६३ अन्वये रायगड जिल्ह्यातील पोलीस अधीक्षक कार्यक्षेत्रामध्ये गणेशोत्सव जनमिरवणुका शांततेत पार पाडाव्यात आणि कायदा व सुव्यवस्थेच्या दृष्टीकोनातून तसेच नागरिकांच्या आरोग्याच्या दृष्टीने दि. १९ सप्टेंबर २०२६ आणि दि. २५ सप्टेंबर २०२६ रोजी श्री गणेश विसर्जनाच्या मिरवणुकीमध्ये डॉल्बी/डीजे साऊंड सिस्टीम, तीव्र क्षमतेचे लेझर बीम लाईट्स, स्नो स्प्रे आणि केमिकल स्प्रे यांचा वापर करण्यास जिल्हाधिकारी किशन जावळे यांनी प्रतिबंधात्मक अधिसूचना जारी केली आहे.

राज्यात सर्वत्र गणेशोत्सव साजरा होणार असून दि. १९/०९/२०२६ (सहावा दिवस) व दि. २५/०९/२०२६ (अनंत चतुर्दशी) या दिवशी श्री गणेशाचे विसर्जन होणार आहे. श्री गणेशाचे आगमन तसेच विसर्जनावेळी मिरवणुकीमध्ये ठिकठिकाणी डॉल्बी साऊंड सिस्टीम, स्नो स्प्रे, हिट स्प्रे आणि लेझर बीम लाईट्सचा वापर सार्वजनिक गणेशोत्सव मंडळांद्वारे केला जातो.

श्री गणेश विसर्जन मिरवणुकीत ध्वनीक्षेकांच्या दणदणाटामुळे काही नागरिकांना बहिरेपणाची समस्या तसेच काहींना हृदयविकाराचे झटके आल्याच्या घटना घडल्या आहेत. तसेच, श्री गणेश विसर्जन मिरवणुकीत लेझर लाईटमुळे डोळ्यांना इजा झाल्याचे प्रकारही घडले आहेत. लेझर बीम लाईटमुळे नागरिकांचे तसेच मिरवणूक बंदोबस्ताकरिता नेमण्यात आलेल्या अधिकारी-अंमलदारांच्या आरोग्याचे प्रश्न उपस्थित झाल्याचे निदर्शनास आले आहे.

या आदेशाचा भंग करून गणपती विसर्जनाच्या मिरवणुकीमध्ये डॉल्बी/डीजे साऊंड सिस्टीम, तीव्र क्षमतेचे लेझर बीम लाईट्स, स्नो स्प्रे आणि केमिकल स्प्रे यांचा वापर करताना आढळून आल्यास, अशी व्यक्ती, संस्था, मंडळ किंवा संचालक हे भारतीय न्याय संहितेच्या कलम २२३ प्रमाणे दंडनीय कारवाईस पात्र राहतील.

रायगडमध्ये राष्ट्रीय लोक अदालतीत १० हजारांहून अधिक प्रकरणे निकाली

रायगड, कोकणनामा वृत्त- न्यायालयात प्रलंबित तसेच दाखलपूर्व वादांचा जलद, सुलभ आणि सामंजस्यपूर्ण निपटारा व्हावा, पक्षकारांचा वेळ व खर्च वाचावा आणि परस्पर संवादातून वादांना कायमस्वरूपी पूर्णविराम मिळावा, या उद्देशाने रायगड जिल्ह्यात शनिवार, दि. १२ सप्टेंबर २०२६ रोजी आयोजित राष्ट्रीय लोक अदालतीला उत्स्फूर्त प्रतिसाद मिळाला.

या लोक अदालतीत दाखलपूर्व व प्रलंबित अशी एकूण १० हजार ७०३ प्रकरणे सामंजस्याने निकाली काढण्यात आली असून, ₹५८ कोटी ८ लाख ७२ हजार ३९८ इतक्या रकमेची तडजोड झाली. मुंबई उच्च न्यायालयाचे न्यायमूर्ती तथा रायगड जिल्ह्याचे पालक न्यायमूर्ती मा. न्यायमूर्ती मिलिंद साठ्ये, मुंबई उच्च न्यायालयाचे न्यायमूर्ती तथा रायगड जिल्ह्याचे पालक न्यायमूर्ती मा. न्यायमूर्ती अद्वैत सेठना, तसेच रायगड-अलिबागचे प्रमुख जिल्हा व सत्र न्यायाधीश तथा जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरणाचे अध्यक्ष एस. बी. अग्रवाल यांच्या मार्गदर्शनाखाली या राष्ट्रीय लोक अदालतीचे आयोजन करण्यात आले.

कोकणनामा हे वृत्तपत्र **मालक, मुद्रक, प्रकाशक, संपादक उमाजी म. केळुसकर यांनी सिद्धकला प्रिंट मीडिया अँड पब्लिकेशन्स प्रा.लि., डब्ल्यू-२३०, टीसीसी इंडस्ट्रीयल एरिया, खैरणे, नवी मुंबई जि.ठाणे, ४००७१०, महाराष्ट्र येथे छापून ए-१०१, पहिला मजला, गंगाधर को-ऑप. हाऊसिंग सोसायटी, चेंढरे-अलिबाग, ता. अलिबाग, जि. रायगड ४०२ २०१ येथून प्रकाशित केले. मो. ९०११३६०१६८.**
RNI Regi. No. MAHMAR/2012/48580. Email : kokannama12@gmail.com